Joshua Brown & Paolo Giacometti

Schumann & Brahms

Uitvoerenden

Joshua Brown	viool
Paolo Giacometti	piano

Programma

Robert Schumann (1810-1856)
Vioolsonate nr. 1 in a op. 105 (1851)
Mit leidenschaftlichem Ausdruck
Allegretto
Lebhaft

Johannes Brahms (1833-1897)
Vioolsonate nr. 3 in d op. 108 (1886/88)
Allegro
Adagio
Un poco presto e con sentimento
Presto agitato

Programmatoelichting

Vriendschappen in de muziek: hoe mooi kan dat zijn. Zo waren de Duitse romantici Robert Schumann en Johannes Brahms intens bevriend. De 20 jaar oudere Schumann begroette in 1853 de nog jonge Brahms, toen die voor hem in zijn woning in Düsseldorf had gespeeld, in het *Neue Zeitschrift für Musik* met de woorden: 'En hij is gekomen, een jonge man, aan wiens wieg gratiën en helden waakten. [...] Dit is een uitverkorene.' Daarmee maakte hij Brahms in één klap bekend. Brahms zou Schumann, toen deze zielsziek in een sanatorium werd opgenomen, regelmatig blijven opzoeken en schrijven; Robert was tenslotte zijn beste vriend en zijn ontmoeting met hem de belangrijkste in zijn leven.

De band tussen de twee mannen was ook een vrouw. Clara Wieck, Clara Schumann na haar huwelijk met Robert. Ze heeft Schumann zeer geïnspireerd en Brahms, die waarschijnlijk in zijn jonge jaren even heimelijk als bezeten verliefd op haar was, ook. Een tijd vormden ze een soort driemanschap, waaraan door Schumanns ziekte een eind kwam. Brahms schreef voor Clara de *Variaties op een thema van Schumann* om haar te troosten; ze waren voor haar alleen en niet voor publicatie bestemd. Na Schumanns dood in 1856, zou Clara voor Brahms nog zo'n 40 jaar belangrijk blijven. Als vriendin, als briefpartner, als vertolkster van zijn werk – meerdere premières, zoals ze die ook gaf van haar echtgenoot Schumann – én als klankbord voor zijn muziek. Menige nieuwe Brahms-partituur kreeg Clara als eerste, in manuscript, onder ogen. En dan volgde haar altijd nuttige, empathische oordeel.

Vijf dagen, meer had **Schumann** niet nodig om zijn *Eerste vioolsonate* te schrijven. 12 tot en met 16 september 1851: toen stond hij al op papier. Vertrouw als componist maar eens op zo'n heftige impuls. Alhoewel, het ging bij hem vaker zo. Schumann stond in vlam, of hij lag lam; hij is later wel gediagnosticeerd als manisch-depressief. Het is een werk vol mooie, kleine dingen.

Heel 'gewoon' bijvoorbeeld het Allegretto, iets tussen een langzaam deel en een scherzo in, waarover Schumann-biografe Joan Chissell schreef: 'Dit komt zo dicht bij de menselijke spraak als muziek maar kan.' Knap is de finale. Het slotdeel is vaak het moeilijkste voor de componist, Schumann waarschuwde zijn eigen studenten regelmatig: hoeveel finales vallen niet bombastisch uit, of lopen juist leeg en zwakken het voorgaande af? Maar Schumann schrijft hier een prachtig, geestig perpetuum mobile, waarbij hij op slimme wijze de kunst afkijkt van het *Tweede pianotrio* van zijn vriend Felix Mendelssohn.

In vijf dagen tijd... Dat moet wel een vreugdevolle, geniale uitbarsting van creativiteit zijn geweest. Maar hoe Schumann er zelf tegenaan keek? Kritisch, zeer kritisch. 'Ik hield niet van de eerste sonate voor viool en piano; dus ik schreef een tweede, die hoop ik beter uitviel.' Nou nou... De eerste uitvoering in de private sfeer ging wel gewoon door. Deze was al snel, een maand later op 16 oktober 1851. Wilhelm Joseph von Wasielewski speelde de vioolpartij, Clara Schumann zat achter de vleugel. De officiële première was in maart het jaar daarop; andermaal speelde Clara de pianopartij, maar de solist was nu Ferdinand David. De sonate werd in 1852, of al eind 1851, uitgegeven door Friedrich Hofmeister te Leipzig. Als sonate voor piano en viool, niet voor viool en piano (hoewel Schumann hierboven toch die laatste volgorde aanhield).

Heeft **Brahms** alle drama die een romantisch componist kan ontlokken aan het samenspel van viool en piano bewaard voor zijn derde, laatste sonate? De eerste twee waren vriendelijk en lief; nu zien trieste gedachteschimmen hun kans schoon, spelen demonen op, kan melancholie niet langer worden bedwongen. Voor dit soms duister spel zijn de dimensies van de kamermuziek haast te klein en Brahms verhief de sonate dan ook tot symfonisch niveau; dit werd zijn enige vioolsonate met een zelfstandig, ingeschoven scherzo. Overigens drukt hij zich verder beknopter uit dan in de eerdere sonates.

Programmatoelichting

Het dramatische, melancholieke karakter van de *Derde vioolsonate* werd direct opgemerkt, al was het in eerste instantie dan op weinig zachtzinnige wijze. De filosoof Friedrich Nietzsche greep het werk aan om Brahms eens naar hartenlust te beledigen. Hij noemde hem 'de eunuch van de muziek', uit wiens composities 'de melancholie van de impotentie' sprak. Hoewel vrienden Brahms verzekerden dat hij zich niets hoefde aan te trekken van iemand die 'nog eens in het gekkenhuis zou belanden' (ze bleken een vooruitziende blik te hebben) was hij toch aangedaan. Maar gelukkig: 'Wat voor schitterends heb je ons gegeven,' schreef Clara Schumann hem prompt. En Brahms besloot dat de woorden van een wijze en liefhebbende vrouw, groot pianiste bovendien, meer waard waren dan de laatste verbale stuiptrekkingen van een geniale maar diep ongelukkige filosoof, en oordeelde tenslotte zelf ook mild over zijn eigen werk.

Brahms componeerde de sonate in Hofstetten aan de Thunersee in Zwitserland. Een van de mooiste plekken ter wereld, dit blauwe meer aan de voet van de Alpen van het Berner Oberland; Brahms wist het wel. Hij bracht er vele zomers door, meestal componerend. De zomer van 1886 was al bijzonder productief: hij schreef er *de Tweede cellosonate*, het *Derde pianotrio*, de *Tweede vioolsonate* en het eerste deel van de *Derde vioolsonate*. De *Derde sonate* zou twee jaar later ook weer in Zwitserland worden voltooid. Bij de eerste uitvoering op 22 december 1888 in Budapest, vertolkte de Hongaarse violist Jenö Hubay de vioolpartij; Brahms zelf nam aan de piano plaats. (door Stephen Westra)

De Amerikaans violist **Joshua Brown** werd geboren in 1999. Zijn leraren waren o.a. Donald Weilerstein en Almita en Roland Vamos. Hij sleepte reeds de Avery Fisher Career Grant 2025 in de wacht, de CAG Louis and Susan Meisel Prize 2025 en kreeg zowel de tweede als de beide publieksprijzen van de Koningin Elizabethwedstrijd in Brussel 2024. Joshua bespeelt een viool van Nicolo Amati uit 1635|40.

Paolo Giacometti (Milaan, 1970) is een Nederlands pianist van Italiaanse origine. Hij verwierf bekendheid door zijn opnames met o.a. cellist Pieter Wispelwey en nam de complete pianowerken van Rossini op voor Channel Classics Records. Paolo won vele prijzen op (inter)nationale concoursen. Met zijn opnamen van Schumanns Humoreske, Fantasiestücke en Toccata won hij de prestigieuze BBC Music Magazine's Benchmark and Performance of Outstanding Quality distinctions.

Binnenkort in Muziekgebouw Eindhoven

Zo 13 dec '26	**Le Caravansérail** Couperins Leçons de ténèbres: licht in de duisternis
Zo 31 jan '27	**Daniel Rowland, Maja Bogdanović & Anna Fedorova** Beethoven, Žebeljan & Sjostakovitsj
Zo 21 feb '27	**Eric Lu** International Chopin Competition 2025

Zullen we Vrienden worden?

Vrienden van Muziekgebouw Eindhoven draagt bij aan het voortbestaan van onze mooie concertzaal en ondersteunt de realisatie van bijzondere projecten. Voor een paar tientjes per jaar ben je al Vriend en natuurlijk krijg je daar ook iets voor terug! Scan de QR-code, lees meer over de voordelen en meld je aan.

Onze concerten worden mede mogelijk gemaakt door: ASML EINDHOVEN